

Atık Yönetimi: Tanım, Kapsam ve Temel Amaçlar

Tanım: Atık yönetimi; atığın oluşumunun önlenmesi, kaynağında azaltılması, yeniden kullanılması, ayrıştırılması, geri dönüştürülmesi, geri kazanılması ve bertaraf edilmesi süreçlerinin bütünüdür.

Bütüncül Yaklaşım: Modern yönetim sistemlerinde her atık türü için ayrı sistem kurmak yerine, tüm atıkları kapsayan entegre bir yaklaşım esastır.

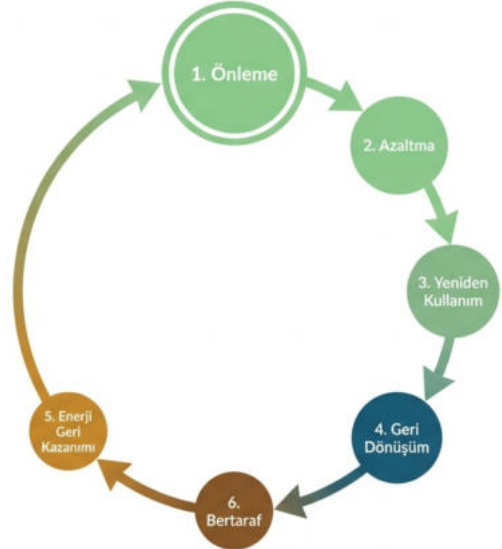
Süreç Adımları:

- Atık oluşumunun önlenmesi (En öncelikli hedef)
- Geçici ve ara depolama
- Taşıma
- Geri dönüşüm ve geri kazanım
- Nihai bertaraf

Denetim: Süreçin sadece işletilmesi değil; bertaraf edilen atıkların çevresel etkilerinin izlenmesi ve kontrolü de yönetim kapsamındadır.

[DİKKAT]: Atık yönetiminin birincil hedefi atığı 'yönetmek' değil; atık oluşumunu 'kaynağında engellemektir'.

Atık Yönetimi Döngüsü

Sıfır Atık Projesi ve Sürdürülebilirlik Vizyonu

Projenin Vizyonu: Gelecek nesillere yaşanabilir şehirler ve sürdürülebilir bir çevre bırakmak amacıyla geliştirilen atık yönetim felsefesidir. 2017 yılında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından başlatılmıştır.

Temel İlkeler:

- İsrafın önlenmesi
- Kaynakların verimli kullanılması
- Atık oluşum sebeplerinin gözden geçirilerek minimize edilmesi
- Atığın kaynağında ayrı toplanması

İstatistik Veri: Proje sayesinde Türkiye'de 2017'de %13 olan geri kazanım oranı, 2021 yılı itibarıyla %27,2'ye yükselmiştir.

Kapsam: Evsel, kurumsal, endüstriyel, tarımsal ve tıbbi atıkların tamamını kapsayan bir dögüsel ekonomi modelidir.

Güncel Çevre Sorunu: Elektronik Atıklar (E-Atık)

Oluşum Nedenleri:

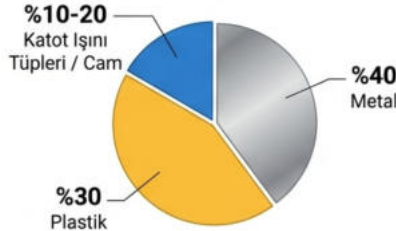
Teknolojinin hızlı değişimi, cihazların kullanım ömürlerinin kısalması ve tamir maliyetlerinin yüksekliği.

Küresel Veriler:

Birleşmiş Milletler 2020 Raporu'na göre kişi başı yılda yaklaşık 7,3 kg e-atık üretilmektedir. 2019'da 53,6 megaton olan küresel e-atık miktarının 2030'da 74 megatona çıkması öngörülmektedir.

E-Atık Bileşen Analizi

Çevresel Riskler

- **Ağır Metaller:** Cıva (Hg), Kurşun (Pb), Kadmiyum (Cd).
- **Kimyasallar:** Plastik aksamlardaki yangın geciktiriciler.

Atık Yönetimi Hiyerarşisi 1: Azaltma ve Kaynağında Ayrıştırma

- **Önleme ve Azaltma:** Üretim aşamasında daha az atık çıkaran 'temiz teknolojiler' tercih edilmeli, ambalaj kullanımı sınırlandırılmalıdır.
- **Yeniden Kullanım:** Ürünlerin işlem görmeden, orijinal amacı doğrultusunda tekrar kullanılmalıdır.
- **Kaynağında Ayrıştırma:** Atıkların birbirine karışmadan, türlerine göre ayrı biriktirilmesidir. Bu işlem geri dönüşüm kalitesini artırır.

Mavi: Kağıt Atıklar

Sarı: Plastik ve Metal Atıklar

Yeşil: Cam Atıklar

Kahverengi: Organik Atıklar

Gri: Diğer Atıklar

[DİKKAT]: Tıbbi atıklar, yağlar ve piller diğer atıklarla asla karıştırılmamalı, özel toplama noktalarına teslim edilmelidir.

Organik Geri Kazanım Yöntemi: Kompostlaştırma

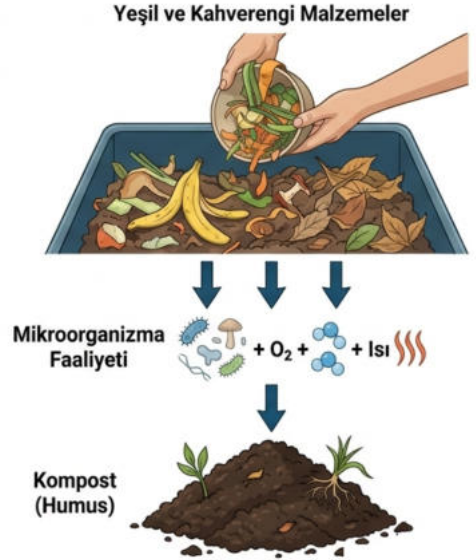
Tanım: Organik atıkların (meyve-sebze kabukları, bahçe artıkları vb.) **oksijenli ortamda (aerobik)**, kontrollü şartlarda mikroorganizmalar tarafından parçalanmasıdır.

Ürün (Kompost): Humus benzeri, stabil ve organik maddece zengin bir toprak iyileştiricidir.

Biyolojik Süreç: İşlem sırasında sıcaklık artışı gerçekleşir. Bu artış, atık içindeki hastalık yapıcı (patojen) organizmaların yok edilmesini sağlar.

Faydaları:

- Toprağın fiziksel, kimyasal ve biyolojik yapısını iyileştirir.
- Bitki verimini artırır.
- Atık hacmini azaltır ve koku problemini giderir.

Enerji Üretimi ve Biyolojik İşlem: Biyometanizasyon

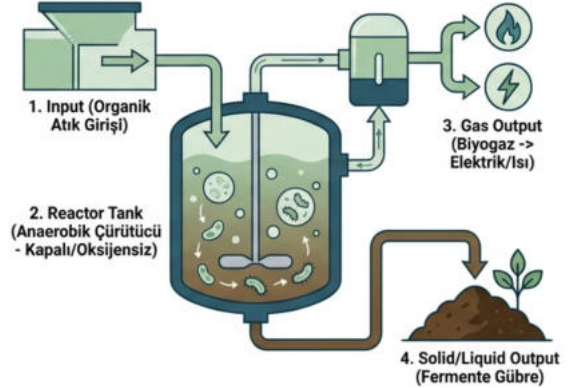
Tanım: Organik atıkların **oksijensiz (anaerobik)** ortamda mikroorganizmalar tarafından parçalanması işlemidir.

Çıktılar:

- Biyogaz:** Temel olarak Metan (CH_4) ve Karbondioksit (CO_2) gazlarından oluşur. Isınma ve elektrik enerjisi üretiminde kullanılır.
- Fermente Ürün:** İşlem sonrası kalan posa, organik gübre olarak değerlendirilir.

Çevresel Katkı:

- Fosil yakıt kullanımını ikame ederek sera gazı salınımını azaltır.
- Kötü koku oluşumunu engeller.
- Patojenleri giderir.

[DİKKAT]: Kompostlaştırma oksijenli (aerobik) bir süreçken; **Biyometanizasyon** oksijensiz (anaerobik) bir süreçtir ve enerji üretimi sağlar.

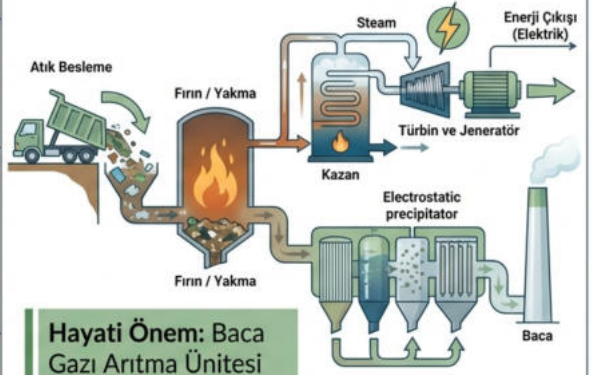
Termal Bertaraf Yöntemi: Yakma (Incineration)

Amaç: Katı atıkların hacmini azaltmak ve zararlı maddeleri oksitleyerek gidermek.

Enerji Geri Kazanımı: Yakma sırasında açığa çıkan termal enerji, buhar türbinleri aracılığıyla elektrik enerjisine dönüştürülebilir.

Kritik Süreç (Baca Gazı Arıtımı): Yakma işlemi sonucunda sülfür, nitrojen oksitler ve ağır metaller oluşabilir. Tesislerde gelişmiş **filtreleme** sistemleri kullanılması zorunludur.

Kısıtlılık: Yüksek nem içeren veya kalorifik değeri düşük atıklar (örneğin sadece organik atıklar) verimli yanma sağlamayabilir.

Nihai Bertaraf: Düzenli ve Düzensiz Depolama

Düzensiz (Vahşi) Depolama

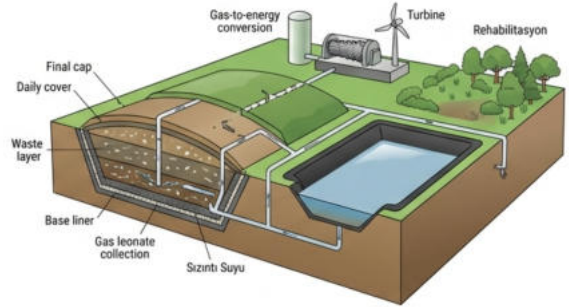

- Atıkların önlem alınmadan açık araziye dökülmesidir.

Riskler:

- Metan gazı sıkışması (Patlama riski)
- Sızıntı sularının yer altı sularını kirletmesi
- Haşere üremesi ve salgın hastalık
- Görüntü ve koku kirliliği

Düzenli Depolama

- Atıklar sızdırmazlığı sağlanmış alanlara serilir ve sıkıştırılır.
- Üzeri günlük olarak örtülür.

Sistemler:

- **Depo Gazı:** Metan borularla toplanıp enerjiye dönüştürülür.
- **Sızıntı Suyu:** Drenaj ile toplanıp arıtılır.
- **Rehabilitasyon:** Saha dolunca yeşillendirilir

Atık Yönetiminin Çevresel ve Ekonomik Etkileri

Doğal Kaynakların Korunması

Geri dönüştürülen her kağıt orman kesimini, her metal maden çıkarımını azaltır.

Enerji Tasarrufu

İkincil hammaddeden (hurdadan) üretim yapmak, cevherden üretime göre %30-%90 oranında enerji tasarrufu sağlar.

Ekonomik Değer

Atık bir 'çöp' değil, ekonomik değeri olan bir kaynaktır. Yeni iş sahaları yaratır.

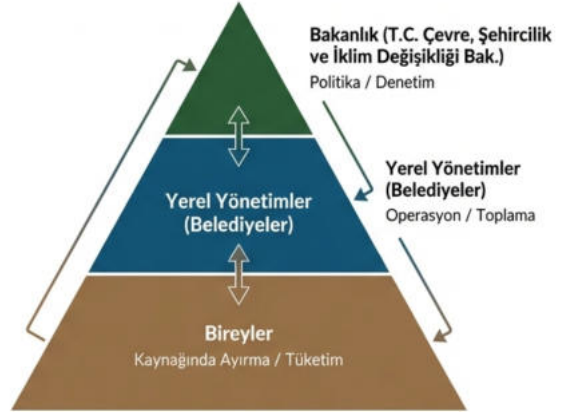

Ekolojik Koruma

- Toprak ve su kirliliği önlenir.
- Biyoçeşitlilik korunur (Örnek: Genetik kaynakların korunması).
- Sera gazı emisyonları düşer.

Kurumsal Sorumluluklar ve Yasal Çerçeve

- **Bakanlık (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bak.):** Politikaları belirler, mevzuatı hazırlar, izin/lisans verir ve denetim yapar.
- **Yerel Yönetimler (Belediyeler):** Evsel atıkları toplar, taşır, geri dönüşüm tesisleri kurar ve düzenli depolama sahalarını işletir.
- **Yasal İlke:** 'Kirlenen Öder' prensibi esastır. Atık üreticisi, atığın yönetim maliyetine katlanmakla yükümlüdür.
- **Bireysel Sorumluluk:**
  - Atığı kaynağında ayırmak.
  - Tek kullanımlık plastikleri azaltmak.
  - Sürdürülebilir tüketim alışkanlıkları edinmek.

[DİKKAT]: Atık Yönetimi Yönetmeliği'ne göre üretim ve bertaraf aşamalarında çevreye en az zarar verecek yöntemlerin seçilmesi yasal zorunluluktur.